

GIG
CYMRU
NHS
WALES

Iechyd Cyhoeddus
Cymru
Public Health
Wales

Canolfan Gydwethredol Sefydliad
Iechyd y Byd ar Fuddsoddi
ar gyfer Iechyd a Llesiant

Sut i Gyflwyno'r Achos dros Fuddsoddi Cynaliadwy mewn Tegwch Iechyd a Llesiant: Canllaw Ymarferol

Crynodeb

Crynodeb

Mae tystiolaeth yn dangos bod strategaethau buddsoddi presennol ar gyfer iechyd, llesiant a thegwch yn anghynaliadwy, gan arwain at heriau cymdeithasol, economaidd ac amgylcheddol cynyddol i'r genhedlaeth bresennol a chenedlaethau'r dyfodol. Er mwyn gwella llywodraethu ac atebolrwydd ar gyfer tegwch iechyd, mae angen i wledydd fuddsoddi mewn polisiau ac ymyriadau cyhoeddus teg, traws-sector, wedi eu llywio gan dystiolaeth. Gan ddatblygu *Adroddiad Statws Tegwch Iechyd* Swyddfa Ranbarthol Ewrop WHO ac Agenda Datblygu Cynaliadwy 2030 y Cenhedloedd Unedig, nod y Canllaw hwn yw hyrwyddo'r achos dros fuddsoddi mewn tegwch iechyd a llesiant. Mae'n cynnwys ymagwedd cam wrth gam tuag at gefnogi datblygu adroddiadau eiriolaeth wedi eu teilwra gan gyd-destun a'u llywio gan dystiolaeth a dogfennau ac offer perthnasol eraill, gan alluogi polisiau a gwneud penderfyniadau iach ar draws sectorau a gwledydd gwahanol.

Geiriau Allweddol

CYFOSOD TYSTIOLAETH, BUDDSODDI CYNALIADWY, TEGWCH IECHYD, EIRIOLAETH IECHYD Y CYHOEDD, POLISI IECHYD

Awgrym o fynegai cyfeirio

Dyakova M, Ashton K, Stielke A a Bellis MA. Sut i gyflwyno'r achos dros fuddsoddi cynaliadwy mewn tegwch iechyd a llesiant: canllaw ymarferol. Caerdydd: Cyfarwyddiaeth Polisi ac Iechyd Rhyngwladol, Canolfan Gydweithredu ar Fuddsoddi ar gyfer Iechyd a Llesiant, Iechyd Cyhoeddus Cymru; 2019.

© 2019 Ymddiriedolaeth GIG Iechyd Cyhoeddus Cymru.

Gellir atgynhyrchu'r deunydd a geir yn y ddogfen hon yn unol â thelerau'r Drwydded Llywodraeth Agored (OGL) www.nationalarchives.gov.uk/doc/open-government-licence/version/3/ cyhyd ag y gwneir hynny'n gywir ac na chaiff ei ddefnyddio mewn cyd-destun camarweiniol.

Dylid cydnabod Ymddiriedolaeth GIG Iechyd Cyhoeddus Cymru.

Mae hawlfraint y trefniant teipograffyddol, y dyluniad a'r cynllun yn eiddo i Ymddiriedolaeth GIG Iechyd Cyhoeddus Cymru.

ISBN 978-1-78986-094-8

Cynnwys

1. Rhagair	3
2. Crynodeb gweithredol	4
3. Beth yw diben y canllaw?	5
4. Ar gyfer pwy mae'r canllaw?	5
5. Sut cafodd y canllaw ei ddatblygu?	5
6. Cyflwyno'r achos dros fuddsoddi – fframwaith rhesymeg	6
7. Cyfnod 1. Cwmpasu a chynllunio'r prosiect	7
8. Cyfnod 2. Casglu, cyfosod a dylunio'r dystiolaeth	8
9. Cyfnod 3. Lledaenu a chyfathrebu	9
10. Cyfnod 4. Monitro a gwerthuso	10
11. Rhestr wirio	11
12. Cyfeiriadau	12
13. Atodiad 1. Enghraifft Cymru	13

Awduron a Chydnabyddiaeth

Awduron

Mariana Dyakova

Arbenigwr Iechyd y Cyhoedd, Arweinydd Iechyd Rhyngwladol, Polisi ac Iechyd Rhyngwladol, Canolfan Gydweithredu WHO ar Fuddsoddi mewn Iechyd a Llesiant, Iechyd Cyhoeddus Cymru, Cymru, y Deyrnas Unedig

Kathryn Ashton

Uwch Swyddog Datblygu Tystiolaeth Ryngwladol, Swyddog Polisi ac Iechyd Rhyngwladol, Polisi ac Iechyd Rhyngwladol, Canolfan Gydweithredu WHO ar Fuddsoddi mewn Iechyd a Llesiant, Iechyd Cyhoeddus Cymru, Cymru, y Deyrnas Unedig

Anna Stielke

Swyddog Cymorth Rhaglen, Polisi ac Iechyd Rhyngwladol, Canolfan Gydweithredu WHO ar Fuddsoddi mewn Iechyd a Llesiant, Iechyd Cyhoeddus Cymru, Cymru, y Deyrnas Unedig

Mark Bellis

Cyfarwyddwr, Polisi ac Iechyd Rhyngwladol, Canolfan Gydweithredu WHO ar Fuddsoddi mewn Iechyd a Llesiant, Cymru, y Deyrnas Unedig

Cydnabyddiaeth

Diolch i'n cydweithwyr yng ngweithgor Canolfan Gydweithredu WHO yn Iechyd Cyhoeddus Cymru a roddodd gyngor arbenigol, gwybodaeth a chefnogaeth barhaus i ddatblygu'r Canllaw hwn.

Sumina Azam, Sian Bolton, Jon Brassey, Alisha Davies, Helen Green, Charlotte Grey, Karen Hughes, Ciarán Humphreys, Teri Knight, Leah Morantz, Sian Price, Malcolm Ward.

Diolch yn arbennig i Elodie Besnier, ymgeisydd PhD, y Ganolfan Ymchwil Anghydraddoldebau Iechyd Byd-eang (CHAIN), yr Adran Gymdeithasol a Gwyddor Wleidyddol, Prifysgol Gwyddoniaeth a Thechnoleg Norwy, Trondheim, Norwy, a helpodd i ddatblygu'r canllaw hwn yn ei gyfnod cychwynnol.

Rydym yn arbennig o ddiolchgar i gydweithwyr yn Sefydliad Iechyd y Byd am eu cymorth, eu harweiniad a'u cyfraniadau trwy gydol datblygu'r Canllaw hwn.

Chris Brown, Pennaeth, Swyddfa Fuddsoddi Ewropeaidd WHO ar gyfer Iechyd a Datblygu, Fenis, yr Eidal

Tatjana Buzeti, Swyddog Polisi, Ymagweddau Aml-sector ar gyfer Tegwch Iechyd, Swyddfa Fuddsoddi Ewropeaidd WHO ar gyfer Iechyd a Datblygu, Fenis, yr Eidal

Christoph Hamelmann, Cynrychiolydd WHO, Gweriniaeth Islamaidd Iran

Tammy Boyce, Ymgynghorydd, Swyddfa Fuddsoddi Ewropeaidd WHO ar gyfer Iechyd a Diogelwch, Fenis, yr Eidal

Ryoko Takahashi, Swyddog Technegol, Swyddfa Ranbarthol Ewropeaidd WHO, Copenhagen, Denmarc

Francesco Zambon, Pwynt Cyswllt ar gyfer Rhwydwaith Rhanbarthau Iechyd WHO a Chydllynydd, Buddsoddi mewn Iechyd a Datblygu mewn Lleoliadau Iach, Swyddfa Fuddsoddi Ewropeaidd WHO ar gyfer Iechyd a Diogelwch, Fenis, yr Eidal

Rydym yn ddiolchgar i'n grŵp arbenigol allanol am roi cyngor ac adnoddau rhyngwladol, yn ogystal ag adolygu'r Canllaw.

Jonathan Breckon, Cyfarwyddwr, Cynghrair Tystiolaeth Ddefnyddiol, y Deyrnas Unedig

Dan Bristow, Cyfarwyddwr Polisi ac Ymarfer, Cymru Canolfan Polisi Cyhoeddus, y Deyrnas Unedig

Alison Bullock, Athro, Ysgol y Gwyddorau Cymdeithasol, Prifysgol Caerdydd, y Deyrnas Unedig

Caroline Costongs, Cyfarwyddwr, EuroHealthNet, Gwlad Belg

Peter D Donnelly, Llywydd a Phrif Swyddog Gweithredol, Iechyd y Cyhoedd Ontario, Canada

Henk Hilderink, Prif Arbenigwr Rhagweld Iechyd y Boblogaeth, Sefydliad Cenedlaethol Iechyd y Cyhoedd a'r Amgylchedd, yr Iseldiroedd

Sascha Marschang, Dirprwy Gyfarwyddwr, Cynghrair Iechyd y Cyhoedd Ewropeaidd, Gwlad Belg

G.J. Melendez-Torres, Uwch Ddarlithydd yn y Gwyddorau Cymdeithasol ac Iechyd, Prifysgol Caerdydd, y Deyrnas Unedig

Natasha Azzopardi-Muscat, Llywydd, Cymdeithas Iechyd y Cyhoedd Ewropeaidd ac Uwch Ddarlithydd, Prifysgol Malta

Irfon Rees, Pennaeth Staff, Bwrdd Iechyd Prifysgol Bae Abertawe, y Deyrnas Unedig

Alison Parken, Uwch Gymrawd Ymchwil Anrhydeddus, Ysgol Fusnes Caerdydd, Prifysgol Caerdydd, y Deyrnas Unedig

Nicole Rosenkötter, Llywydd yr Adran Monitro ac Adrodd ar Iechyd y Cyhoedd, Cymdeithas Iechyd y Cyhoedd Ewropeaidd, a Chanolfan Iechyd Westphalia Gogledd y Rhine, Yr Almaen

Chris Roberts, Dirprwy Brif Swyddog Ymchwil Cymdeithasol, Llywodraeth Cymru, y Deyrnas Unedig

Duane Schulthess, Rheolwr-gyfarwyddwr Vital Transformation, Gwlad Belg

Paul Worthington, Swyddog Gweithredol Ymchwil, Canolfan Polisi Cyhoeddus Cymru, y Deyrnas Unedig

Emma Taylor-Collins, Uwch Swyddog Ymchwil, y Cynghrair Tystiolaeth Ddefnyddiol a Chanolfan Polisi Cyhoeddus Cymru, y Deyrnas Unedig

Stephen Wright, Ymchwilydd ac Ymgynghorydd Economaidd, y Deyrnas Unedig

Hoffem hefyd ddiolch i Lauren Ellis a Gabriella Ramos (Iechyd Cyhoeddus Cymru), Hayley Jenney (Jenney Creative) a Rosemary Bohr (golygydd technegol WHO) am eu cymorth yn cynhyrchu'r ddogfen hon.

Rhagair

Mae Cymru wedi ymrwmo ac wedi gwneud cynnydd sylweddol yn ysgogi datblygu cynaliadwy a llesiant ar gyfer y genhedlaeth bresennol a chenedlaethau'r dyfodol.

Mae adroddiad Iechyd Cyhoeddus Cymru *Gwneud Gwahaniaeth: Buddsoddi mewn Iechyd a Llesiant Cynaliadwy ar gyfer Pobl Cymru* wedi rhoi tystiolaeth ac arbenigedd yn cefnogi atal salwch a lleihau anghydraddoldebau er mwyn cyflawni economi gynaliadwy, cymdeithas sy'n ffynnu a phobl a phlaned iach. Gan ddatblygu llwyddiannau'r cyhoeddiad allweddol hwn a chasglu mwy o dystiolaeth a gwersi o wledydd eraill, mae Canolfan Gydweithredu WHO wedi datblygu'r Canllaw Buddsoddi hwn i helpu i lywio a chefnogi eraill i ddatblygu'r achos dros fuddsoddi mewn tegwch iechyd a llesiant.

Gobeithio bydd y Canllaw hwn yn offeryn ymarferol defnyddiol ar gyfer eiriolwyr iechyd a thegwch, gan lywio buddsoddi cynaliadwy, teg, sy'n wybodus am dystiolaeth ac yn seiliedig ar hawliau tuag at ffyniant i bawb yn Rhanbarth Ewropeaidd WHO ac yn fyd-eang.

Dr Tracey Cooper,
Prif Weithredwr, Iechyd Cyhoeddus Cymru

Mae rhoi sylw i degwch iechyd, cydraddoldeb rhwng y rhywiau a'r hawl i'r safon iechyd uchaf y gellir ei chyrraedd i bawb yn bwysicach nag erioed. Mae tegwch iechyd yn hanfodol i gyflawni datblygu cynaliadwy ac economïau cynhwysol.

Mae gwneud cynnydd tuag at fywydau ffyniannus, iach i bawb yn gofyn am weithredu systematig a chynaliadwy, yn cynnwys uwchraddio ac addasu'r hyn sy'n gweithio a chreu atebion, cynghreiriau ac offer newydd sydd yn chwalo rhwystrau i gynnydd. Mae gennym offerynnau da yn barod i ddisgrifio'r broblem. Mae angen gwybodaeth briodol arnom ar frys i ddatblygu a gweithredu atebion ac i alluogi ymagwedd gydlynus tuag at eiriolaeth a chymhwyso gwirioneddol.

Mae'r Canllaw Buddsoddi hwn, a ddatblygwyd gan Ganolfan Gydweithredu WHO ar Fuddsoddi ar gyfer Iechyd a Llesiant yn Iechyd Cyhoeddus Cymru, yn rhoi fframwaith ac adnodd defnyddiol i rymuso gwneuthurwyr penderfyniadau i wneud penderfyniadau mwy gwybodus a chymryd camau trawsffurfiol.

Chris Brown,
Pennaeth, Swyddfa Fuddsoddi Ewropeaidd WHO ar gyfer Iechyd a Datblygu, Fenis

Crynodeb Gweithredol

Mae angen gweithredu ar frys i fynd i'r afael â'r heriau iechyd, annhegwch, economaidd ac amgylcheddol cynyddol sydd yn bygwth llesiant y genhedlaeth bresennol a chenedlaethau'r dyfodol. Mae polisiau ac ymarfer buddsoddi presennol yn anghynaliadwy ac yn arwain at gostau dynol, cymdeithasol, economaidd ac amgylcheddol uchel. Mae ymrwymiad clir ac ymdrech unedig yn barod ar draws Rhanbarth Ewropeaidd WHO ac yn fyd-eang, i fynd i'r afael â'r pwysau yma ac i ysgogi datblygu cynaliadwy a ffyniant i bawb. Gall llywodraethau cenedlaethol a lleol chwarae rhan fawr yn hyn.

Nid yw anghydraddoldebau iechyd yn anochel. Mae gweithredu cydlynus o ran polisi ar benderfyniadau iechyd ynghyd ag ymagweddau llywodraethu wedi eu dylunio a'u gweithredu'n dda yn cael effaith ddeuol ar leihau'r bwlch iechyd a gwella iechyd cyffredinol y boblogaeth.

Mae tystiolaeth sylweddol yn dangos bod buddsoddi mewn polisiau ac ymyriadau cyhoeddus teg, traws-sector, wedi eu llywio gan dystiolaeth yn creu buddion lluosog sydd yn ysgogi cynaliadwyedd cymdeithasol, economaidd ac amgylcheddol. Mae cyflwyno'r achos dros, ac eirioli buddsoddi mewn llesiant a thegwch iechyd yn hanfodol i alluogi polisi a gweithredu teg a chynaliadwy wedi ei lywio gan dystiolaeth er budd pobl, cymunedau, cymdeithasau, yr economi a'r blaned. Mae hyn yn cefnogi ac yn cyd-fynd ag *Agenda 2030* y *Cenhedloedd Unedig*, *Rhaglen Waith Cyffredinol WHO* a *Map Ffordd Ewropeaidd WHO* i roi'r agenda datblygu cynaliadwy a *Menter Adroddiad Statws Tegwch Iechyd Ewropeaidd (HESR) WHO* ar waith.

Mae'r canllaw ymarferol yn amlinellu proses cam wrth gam y ffordd i gyfuno, trosi a chyfathrebu tystiolaeth iechyd y cyhoedd ac economeg iechyd yn bolisi ac ymarfer, gan gyflwyno'r achos dros fuddsoddi cynaliadwy mewn llesiant a thegwch iechyd. Ei fwriad yw helpu rhanddeiliaid allweddol a gweithwyr proffesiynol nad ydynt ym maes iechyd i lywio, dylanwadu ar neu ffurfio polisi ac ymarfer cenedlaethol ac is-genedlaethol.

Nod y Canllaw yw: (i) atal dadfuddsoddi mewn iechyd; (ii) cynyddu buddsoddi mewn ataliaeth (iechyd y cyhoedd); a (iii) buddsoddiadau traws-sector prif ffrwd i fynd i'r afael â phenderfyniadau ehangach iechyd a thegwch, gan ysgogi ffyniant i bawb. Mae hefyd yn cefnogi pedwar ysgogwr yr HESR - cyfranogiad, grymuso, eglurder polisi ac atebolrwydd.

Gan ddatblygu'r fframwaith gwybodaeth i weithredu, disgrifir pedwar prif gyfnod yn y Canllaw:

Maent yn arwain at ddatblygu dogfennau ac offer eiriolaeth wedi eu llywio gan dystiolaeth a'u teilwra i'r cyd-destun, sydd yn galluogi polisi iechyd a phenderfyniadau i gael eu gwneud ar draws sectorau gwahanol, lefelau llywodraeth a lleoliadau gwlad. Mae pob cyfnod yn amlgu camau penodol, negeseuon allweddol, y cynnyrch terfynol a nifer o offer ymarferol ac awgrymiadau i hwyluso eu cymhwysio mewn bywyd go iawn.

Elfennau hanfodol y Canllaw ymarferol yw'r ymagweddau economeg iechyd, y dulliau a'r offer i ddatblygu'r achos dros fuddsoddi; dangos baich costau peidio gweithredu ar y cyd â'r atebion cynaliadwy sydd ar gael sydd yn creu buddion (enillion) iechyd, cymdeithasol ac amgylcheddol.

Mae fersiwn llawn 'Sut i Gyflwyno'r Achos dros Fuddsoddi Cynaliadwy mewn Tegwch Iechyd a Llesiant: Canllaw Ymarferol' wedi cael ei ddatblygu fel dogfen ryngweithiol ar-lein (PDF), sydd yn hawdd i'w lywio a'i ddefnyddio. Mae hwn ar gael yn:

<https://ihcc.publichealthnetwork.cymru/index.php?cID=664>.

Mae'r ddogfen hon yn rhoi trosolwg cryno o'r Canllaw, yn cynnwys y prif negeseuon, y camau, y cynnyrch disgwylidig ac offer defnyddiol, yn ogystal â rhestr wirio ar gyfer pob cyfnod.

Beth yw diben y Canllaw hwn?

Mae'r Canllaw yn cefnogi *Agenda 2030* y *Cenhedloedd Unedig (1)*, *Rhaglen Waith Gyffredinol Sefydliad Iechyd y Byd (WHO) (2)*, *Map Ffordd WHO i weithredu Agenda 2030 ar gyfer Datblygu Cynaliadwy, gan ddatblygu Iechyd 2020, polisi Iechyd a Llesiant Ewrop (3)* a *Menter Adroddiad Statws Tegwch Iechyd Ewropeaidd (HESR) WHO (4)*, gan ddarparu offeryn ymarferol i wella llywodraethu, buddsoddi ac atebolrwydd ar gyfer iechyd a thegwch.

Mae'n canolbwyntio ar ddatblygu'r achos dros fuddsoddi, cyd-destun a blaenoriaethau sydd yn hyblyg i'r wlad, trwy symud tystiolaeth, trosi tystiolaeth, cyfathrebu ac eiriolaeth; ymgysylltu a chyfranogiad eang ar draws sectorau a rhanddeiliaid; a monitro cynnydd ac atebolrwydd. Ei nod yn arbennig yw:

- atal dadfuddsoddi mewn iechyd;
- cynyddu buddsoddi mewn ataliaeth (iechyd y cyhoedd); a
- buddsoddi prif ffrwd ar draws sectorau i fynd i'r afael â phenderfynyddion ehangach iechyd a thegwch, ysgogi datblygu cynaliadwy a ffyniant i bawb.

Mae'r Canllaw yn amlinellu proses cam wrth gam sut i gyfod, trosi a chyfathrebu tystiolaeth iechyd y cyhoedd ac economeg iechyd yn bolisi ac ymarfer, gan gyflwyno'r achos dros ddatblygu cynaliadwy mewn llesiant a thegwch iechyd. Mae'n helpu datblygiad adroddiadau eiriolaeth wedi eu llywio gan dystiolaeth a'u teilwra i'r cyd-destun a dogfennau ac offer perthnasol eraill, gan alluogi gwneud polisiâu a phenderfyniadau ar draws sectorau gwahanol, lefelau llywodraeth a lleoliadau gwlad. Mae hefyd yn dangos yr angen am, ac yn helpu i hwyluso, gwaith traws-sector ac amlddisgyblaethol, cyfranogiad y cyhoedd, teilwra i gyd-destun ac atebolrwydd ar hyd y broses gyfan o drosi tystiolaeth. Yn olaf, mae'r Canllaw yn cyflwyno opsiynau ar gyfer y sefyllfaoedd gorau a gofynnol, yn dibynnu ar y sgiliau a'r adnoddau sydd ar gael yn nhîm y prosiect.

Ar gyfer pwy mae'r Canllaw?

Bwriad y Canllaw yw helpu rhanddeiliaid allweddol, eiriolwyr iechyd a thegwch, gweision sifil a gweithwyr proffesiynol eraill ym maes iechyd a rhai nad ydynt ym maes iechyd, sydd â rôl yn llywio, dylanwadu ar neu'n ffurfio polisi ac ymarfer cenedlaethol ac is-genedlaethol. Mae hyn yn cynnwys asiantaethau iechyd y cyhoedd cenedlaethol, is-genedlaethol a lleol, sefydliadau a thimau, adrannau iechyd neu adrannau perthnasol eraill y llywodraeth, adrannau ymchwil seneddol neu adolygu tystiolaeth, gwasanaethau polisi neu gynghori'r llywodraeth ac eraill.

Er mwyn defnyddio'r Canllaw yn effeithiol, mae dealltwriaeth sylfaenol o bolisi iechyd, systemau iechyd ac economeg iechyd yn dymunol.

Sut cafodd y Canllaw ei ddatblygu?

Ysbrydolwyd y Canllaw gan brofiad Cymru a'r Deyrnas Unedig, ar ôl datblygu adroddiad cyfod tystiolaeth i lywio ac eirioli buddsoddi mewn ataliaeth tra'n mynd i'r afael â heriau cymdeithasol ac economaidd presennol a rhai'r dyfodol, sy'n effeithio ar iechyd yng Nghymru (*gweler Atodiad 1: Enghraifft Cymru*) (5).

Gan ddatblygu hyn, cafodd y Canllaw ei ddatblygu gan ddefnyddio ymagwedd dulliau cymysg, yn cynnwys: adolygiad tystiolaeth, ymgysylltu'n eang â rhanddeiliaid, ymgynghoriad arbenigol aml-sector rhyngwladol ac adolygiad cymheiriaid. Mae'n seiliedig ar y fframwaith ddamcaniaethol gwybodaeth i weithredu (6).

Cynhaliwyd **adolygiad tystiolaeth** i gasglu offer ac adnoddau sydd yn arwain cyfod, trosi a chyfathrebu tystiolaeth iechyd y cyhoedd i lywio polisi ac ymarfer. **Cynhaliwyd cyfweiliadau** gyda 21 o randdeiliaid allweddol i lywio'r amlinelliad o'r Canllaw, nodi adnoddau ac offer allweddol, ac amlygu elfennau defnyddiol, heriau, hwyluswyr, galluogwyr a maglau a ragwelir yn y broses gwybodaeth i weithredu. Yn olaf, cynhaliwyd **ymgynghoriad arbenigol aml-sector rhyngwladol** ac adolygiad cymheiriaid ar fersiynau drafft cychwynnol a datblygedig o'r Canllaw i sicrhau ei berthnasedd a'i natur drosglwyddadwy ar draws sectorau, cyd-destunau, lleoliadau a gwledydd.

Cyflwyno'r achos dros fuddsoddi – fframwaith rhesymeg

Mae'r Canllaw yn disgrifio pedwar cyfnod penodol, er yn gydgyssylltiedig, o gyflwyno'r achos dros fuddsoddi mewn iechyd a'r camau perthnasol, yn ogystal â'r ffordd y maent yn cefnogi menter HESR (7) a'i gweithrediad. Mae'r ddogfen gryno hon yn amlinellu'r cyfnodau a'r camau allweddol. Mae mwy o wybodaeth ac arweiniad ar gael yn y Canllaw llawn: **Sut i gyflwyno'r achos dros fuddsoddi cynaliadwy mewn tegwch iechyd a lesiant: canllaw ymarferol.**

Cyflwyno'r achos dros fuddsoddi - Fframwaith rhesymeg gyda phwyntiau mynediad, cyfnodau allweddol, camau a phwyntiau terfynol			
Ysgogwyr / pwyntiau mynediad HESR	Cyflwyno'r achos dros fuddsoddi: cyfnodau allweddol	Camau allweddol ar hyd y broses ¹	Pwyntiau terfynol allweddol
<ul style="list-style-type: none"> Cyfranogiad Grymuso Eglurder polisi 	<p>Cyfnod 1. Cwmpasu a chynllunio prosiect</p> 	<p>Cam 1. Datblygu dogfen dechrau prosiect a strwythur rheoli</p> <p>Cam 2. Cwmpasu a gosod blaenoriaethau</p> <p>Cam 3. Mapio ac ymgysylltu rhanddeiliaid</p> <p>Cam 4. Cynllunio'r gwaith o fonitro a gwerthuso'r cynnyrch terfynol</p>	<p>Atal Atal dadfuddsoddi</p>
<p>Pum maes gweithredu ar bolisi tegwch iechyd:</p> <ol style="list-style-type: none"> Gwasanaethau iechyd a lesiant Iechyd ac amodau byw Iechyd, galluoedd personol a chymunedol Iechyd, cyflogaeth ac amodau gwaith Iechyd, incwm a diogelwch cymdeithasol 	<p>Cyfnod 2. Casglu tystiolaeth, cyfuno a dylunio</p> 	<p>Cam 1. Casglu tystiolaeth a chyfosod</p> <p>Cam 2. Trosi tystiolaeth a dylunio cynnyrch</p>	
<ul style="list-style-type: none"> Grymuso Cyfranogiad 	<p>Cyfnod 3. Lledaenu a chyfathrebu</p> 	<p>Cam 1. Datblygu cynllun lledaenu</p> <p>Cam 2. Dadansoddi'r gynulleidfa darged ar gyfer lledaenu</p> <p>Cam 3. Nodi sianeli ar gyfer cyfathrebu a lledaenu</p> <p>Cam 4. Eiriolaeth</p>	<p>Trawsnewid Buddsoddiad traws-sector prif ffrwd</p>
<ul style="list-style-type: none"> Atebolrwydd Cyfranogiad Eglurder polisi 	<p>Cyfnod 4. Monitro a gwerthuso</p> 	<p>Cam 1. Terfynu'r cynllun gwerthuso</p> <p>Cam 2. Gwerthuso'r broses a monitro ei defnydd</p> <p>Cam 3. Gwerthuso'r canlyniadau a'r effaith</p> <p>Cam 4. Cyfathrebu canfyddiadau'r gwerthusiad</p>	

¹ **Noder:** Bydd yr amser, yr adnoddau a'r gallu sydd ei angen ar gyfer pob cyfnod yn amrywio yn dibynnu ar gyd-destun a ffactorau lleol, fel man cychwyn, y dystiolaeth sydd ar gael, cwmpas y rhanddeiliaid a'r gynulleidfa darged a hyd y prosiect.

Cyfnod 1.

Cwmpasu a chynllunio prosiect

Amlinelliad
o'r Broses

Cam 1.
Datblygu Dogfen
Dechrau Prosiect a
strwythur rheoli

Cam 2.
Cwmpasu a
gosod
blaenoriaethau

Cam 3.
Mapio ac
ymgysylltu
rhanddeiliaid

Cam 4.
Cynllunio'r
gwaith o fonitro
a gwerthuso'r
cynnyrch
terfynol

Negeseuon allweddol

- Mae'n rhaid nodi cwestiwn clir yn amlinellu'r maes (meysydd) polisi/iechyd ar gyfer buddsoddi ar ddechrau'r prosiect, wedi ei arwain gan y pum maes gweithredu ar bolisi a'r nodau i atal, hybu a thrawsnewid.
- Mae cwmpasu a chynllunio cychwynnol y prosiect yn hanfodol, gan ystyried a chyd-fynd â'r cydestun cenedlaethol neu leol er mwyn sicrhau eglurder polisi.
- Mae mapio, ymgysylltu cyfranogiad ac atebolrwydd cynnar rhanddeiliaid yn allweddol i lwyddiant y prosiect, gan rymuso gwneuthurwyr penderfyniadau amrywiol a'r cyhoedd.

Cynnyrch

- Tîm prosiect amlddisgyblaethol a strwythur rheoli/llywodraethu prosiect clir.
- Dogfen ysgrifenedig yn dechrau, cwmpasu a rheoli'r prosiect wedi ei chytuno.
- Cynllun monitro a gwerthuso cychwynnol ar gyfer y cynnyrch terfynol.

Offer ac adnoddau allweddol

Model ar gyfer gwneud penderfyniadau wedi eu llywio gan dystiolaeth ym maes iechyd y cyhoedd (8)

<https://www.nccmt.ca/about/eiph>

Mae Canolfan Genedlaethol Dulliau ac Offer (Canada) wedi datblygu canllawiau ar gyfer y broses o gasglu, cyfodod a lledaenu tystiolaeth iechyd y cyhoedd i lywio polisi ac ymarfer. Mae'r canllawiau hyn yn arbennig o ddefnyddiol yn y cyfnodau cynllunio ac yn amlinellu'r camau i'w dilyn wrth gynnal iechyd y cyhoedd wedi ei lywio gan dystiolaeth.

Dadansoddiad SWOT (Cryfderau, Gwendidau, Cyfleoedd a Bygythiadau) (9)

<https://www.nesta.org.uk/toolkit/swot-analysis/>

Gall templed dadansoddi SWOT gan y Gwaddol Cenedlaethol Gwyddoniaeth, Technoleg a'r Celfyddydau fod yn ddefnyddiol ar ddechrau prosiect fel model cynllunio strategol i nodi ffactorau all gael dylanwad cadarnhaol neu negyddol ar y prosiect.

Cyfnod 2. Casglu tystiolaeth, cyfosod a dylunio

Amlinelliad o'r Broses

Cam 1.

Casglu a chyfosod tystiolaeth

- Diffinio'r cwestiwn (cwestiynau) ac egluro'r diben
- Nodi dull/ymagwedd economeg iechyd
- Dewis dull adolygu
- Datblygu protocol
- Cynnal yr adolygiad
- Cyfosod tystiolaeth

Cam 2.

Trosi tystiolaeth a dylunio cynnyrch

- Dadansoddi'r gynulleidfa darged ar gyfer trosi tystiolaeth
- Ysgrifennu briff polisi wedi ei lywio gan dystiolaeth
- Cynnal dyluniad a darlunio

Negeseuon allweddol

- Mae protocol chwilio, adolygu a chyfosod tystiolaeth glir yn gynnyrch angenrheidiol i ddatblygu.
- Mae'n rhaid ystyried y dadleuon economaidd a chymdeithasol dros fuddsoddi ar hyd pum maes gweithredu ar bolisi HESR, yn cynnwys penderfynyddion masnachol iechyd a thegwch.
- Dylid cyfosod y dystiolaeth ac yna ei throsi i ffurf gryno a hawdd ei deall, wedi ei theilwra ar gyfer y gynulleidfa darged a'r cyd-destun.
- Mae'r defnydd o fformatiau gwahanol, yn cynnwys elfennau gweledol, yn allweddol i gynyddu effaith y cynnyrch.
- Mae angen tîm amlddisgyblaethol o weithwyr proffesiynol i ddatblygu cynnyrch sy'n cael effaith uchel.

Cynnyrch

- Protocol adolygu tystiolaeth clir.
- Cyfosod naratif y dystiolaeth yn cael ei nodi a'i ddewis trwy gydol yr adolygiad tystiolaeth.
- Dadansoddi'r gynulleidfa darged sydd yn pennu fformat y cynnyrch.
- Cynnyrch sydd yn adlewyrchu anghenion y gynulleidfa darged, fel briff tystiolaeth ar gyfer gwneuthurwyr polisiau.
- Cynnyrch darlunio data/gwybodaeth, fel ffeithluniau

Offer ac adnoddau allweddol

Canllaw i economeg iechyd ar gyfer y rheiny sydd yn gweithio ym maes iechyd y cyhoedd (10)

<http://cheme.bangor.ac.uk/documents/guide-handbook-en.pdf>

Mae'r canllaw hwn yn cyflwyno termau economaidd allweddol er mwyn deall ac asesu tystiolaeth economaidd yn well. Bydd hwn yn ddefnyddiol ar gyfer dewis mathau o dystiolaeth economaidd i ganolbwyntio arni wrth chwilio am dystiolaeth a gwella dealltwriaeth o'r dystiolaeth a ddewiswyd ar gyfer cyfosod.

Canllaw ar elw cymdeithasol ar fuddsoddiad (SROI) (11)

<http://www.socialvalueuk.org/resources/sroi-guide/>

Mae'r canllaw yn rhoi fframwaith clir ar gyfer rheoli a rhoi cyfrif am werth cymdeithasol neu effaith gymdeithasol gan ddefnyddio'r dull SROI.

Adnodd ar gyfer datblygu adroddiad cyfosod tystiolaeth ar gyfer gwneud polisiau. Adroddiad cyfosod Rhwydwaith Tystiolaeth Iechyd (HEN)50 (12)

<http://www.euro.who.int/en/publications/abstracts/resource-for-developing-an-evidence-synthesis-report-for-policy-making-a-2017>

Datblygwyd yr adnodd hwn i amlinellu ymagweddau allweddol, dulliau ac ystyriaethau ar gyfer cyfosod tystiolaeth i gefnogi'r defnydd systematig ac arferol o'r dystiolaeth orau sydd ar gael ar gyfer gwneud penderfyniadau sy'n berthnasol i anghenion gwneuthurwyr penderfyniadau iechyd y cyhoedd.

Canllawiau SURE ar gyfer paratoi a defnyddio briffiau polisi yn seiliedig ar dystiolaeth (13)

<https://www.who.int/evidence/sure/guides/en/>

Datblygwyd Canllawiau SURE i gefnogi unigolion sy'n gyfrifol am baratoi briffiau polisi wedi eu llywio gan dystiolaeth ymchwil a rhoi arweiniad ynghylch sut i flaenoriaethu testunau ar gyfer briffiau polisi a hysbysu ac ymgysylltu rhanddeiliaid.

7 egwyddor G.R.A.P.H.I.C. dylunio ffeithluniau iechyd y cyhoedd (14)

<https://visualisinghealth.files.wordpress.com/2014/12/guidelines.pdf>

Mae'r canllawiau hyn, a gyhoeddwyd gan Brifysgol Leeds, yn cynnwys awgrymiadau defnyddiol ynghylch sut i ddylunio ffeithluniau iechyd a chyfleu negeseuon iechyd i'r gynulleidfa darged.

Cyfnod 3. Lledaenu a Chyfathrebu

Amlinelliad
o'r Broses

Cam 1.
Datblygu cynllun
lledaenu

Cam 2.
Dadansoddi'r
gynulleidfa
darged

Cam 3.
Nodi sianeli
cyfathrebu a
lledaenu

Cam 4.
Eiriolaeth

Negeseuon allweddol

- Dylid teilwra'r cynllun lledaenu i anghenion a hoffterau'r gynulleidfa darged.
- Mae angen cynllun eiriolaeth i ymgysylltu â'r gynulleidfa darged, cynorthwyo eu dealltwriaeth ac annog eu hymrwymiad a'u defnydd o'r cynnyrch, yn ogystal â galluogi grymuso'r rhanddeiliaid perthnasol.
- Mae dadansoddi ac addasu i'r cyd-destun gwleidyddol yn hanfodol i gynyddu ymgymeriad a chymhwyso'r cynnyrch hwn.

Cynnyrch

Cynllun lledaenu, sydd yn cynnwys:

- rhestr o randdeiliaid perthnasol;
- y nod dymunol wrth dargedu pob rhanddeiliad;
- hoffterau a nodweddion pob cynulleidfa;
- rhestr o'r sianeli neu'r dulliau ar gyfer lledaenu, wedi eu targedu ar gyfer y gynulleidfa.

Offer ac adnoddau allweddol

Pecyn cymorth ymchwil gweithredu. Modiwl 5. Lledaenu'r canfyddiadau ymchwil (15)

http://www.who.int/tdr/publications/year/2014/participant-workbook5_030414.pdf

Nod y pecyn cymorth hwn yw cryfhau ymchwil weithredu trwy ddefnyddio canfyddiadau'r ymchwil, darparu awgrymiadau ymarferol ar gyfer datblygu a lledaenu strategaeth a'r defnydd o offer lledaenu amrywiol.

Cyfathrebiadau gwella gofal iechyd – pecyn cymorth (16)

<https://www.health.org.uk/collection/communications-health-care-improvement-toolkit>

Dyluniwyd y pecyn cymorth hwn ar gyfer gweithwyr iechyd proffesiynol sydd eisiau deall a defnyddio cyfathrebiadau i gynllunio, gweithredu a lledaenu eu gwaith yn well. Mae'r pecyn cymorth yn cynnwys pedair adran: cynllunio ar gyfer llwyddiant, dechrau arni, cynnal diddordeb a lledaenu'r gwaith.

Fframwaith Cyfathrebiadau Strategol WHO ar gyfer cyfathrebu effeithiol (17)

<http://www.who.int/mediacentre/communication-framework.pdf>

Mae'r fframwaith hwn yn amlinellu ymagwedd strategol ar gyfer cyfathrebu gwybodaeth yn effeithiol ar draws ystod eang o faterion iechyd, yn cynnwys eirioli canfyddiadau i gynulleidfaod targed dethol.

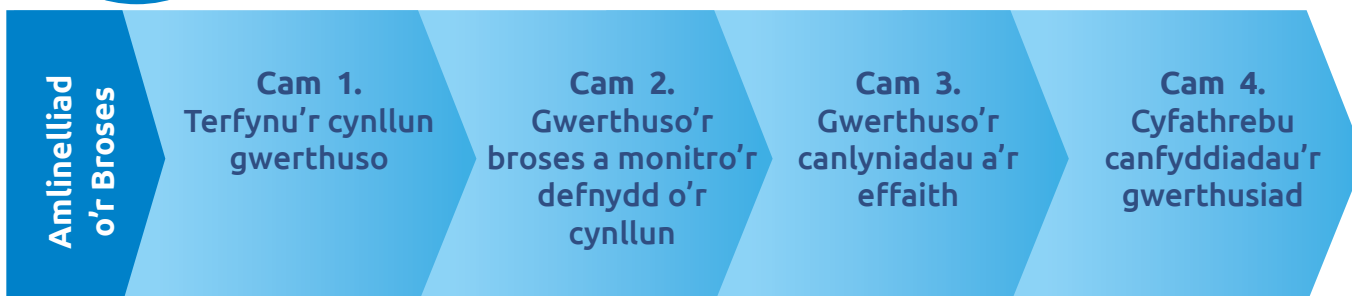
Pecyn cymorth eiriolaeth iechyd y cyhoedd (18)

<https://www.phaiwa.org.au/the-advocacy-toolkit/>

Mae'r pecyn cymorth hwn yn rhoi cyflwyniad i eiriolaeth iechyd y cyhoedd, enghreifftiau o strategaethau eiriolaeth allweddol a samplau o offer eiriolaeth ymarferol.

Cyfnod 4. Monitro a Gwerthuso

Negeseuon allweddol

- Mae cynllun gwerthuso manwl gyda dangosyddion llwyddiant yn hanfodol a dylid ei ddatblygu o'r cychwyn er mwyn hwyluso a sicrhau atebolrwydd.
- Mae monitro cynnyrch a chanlyniadau a'r defnydd o'r cynllun yn broses barhaus, y dylid ei dechrau yn fuan ar ôl cyhoeddi'r cynnyrch.
- Mae cyfranogiad ac adborth rhanddeiliaid wedi ei dargedu yn allweddol yn y broses werthuso er mwyn sicrhau cyfranogiad eang a pherthnasedd polisi.

Cynnyrch

- Cynllun gwerthuso, yn cynnwys dangosyddion llwyddiant.
- Cynllun monitro tryloyw, y gweithredir arno yn fuan ar ôl cyhoeddi'r cynnyrch.
- Adroddiad gwerthuso.

Offer ac adnoddau allweddol

Gwerthuso effaith yn ymarferol (19)

<https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/25030/9781464807794.pdf?sequence=2&isAllowed=y>

Mae'r gwerslyfr rhyngweithiol hwn yn cyflwyno gwerthuso effaith wedi ei anelu at ymarferwyr a gwneuthurwyr polisiau i'w helpu i gryfhau'r sail dystiolaeth ar gyfer datblygu rhaglenni a pholisiau.

Datblygu cynllun gwerthuso effeithiol. Gosod y llwybr ar gyfer cynllun gwerthuso effeithiol (20)

<https://www.cdc.gov/obesity/downloads/CDC-Evaluation-Workbook-508.pdf>

Gall y gwerslyfr hwn helpu i ddatblygu dealltwriaeth ar y cyd o'r hyn y mae cynllun gwerthuso'n ei olygu, pam y mae'n bwysig, a sut i ddatblygu cynllun gwerthuso effeithiol yng nghyd-destun y broses gynllunio.

Gwerthuso ac asesu effaith (21)

<https://www.nefconsulting.com/our-services/evaluation-impact-assessment/>

Mae New Economics Foundation (NEF) Consulting yn darparu dulliau, ymagweddau ac offer cyfoes i asesu gwerth ac effaith rhaglenni, prosiectau neu sefydliadau ar lefelau cenedlaethol, lleol a sefydliadol. Mae'r rhain yn cynnwys elw cymdeithasol ar fuddsoddiad, gwerthuso canlyniadau, dadansoddi budd cymdeithasol o ran cost, arfarnu meini prawf lluosog, lluosogwr lleol 3 a phrofi a gwella offer.

Cyfathrebu canlyniadau gwerthuso datblygiad (22)

<http://www.oecd.org/dac/evaluation/communicatingevaluationresults.htm>

Mae'r wefan hon yn rhoi awgrymiadau ynghylch sut i gyfathrebu a rhannu canfyddiadau gwerthuso gyda'r gynulleidfa darged.

Rhestr Wirio

Cyfnod 1.

Cwmpasu a chynllunio prosiect

- A oes tîm prosiect amlddisgyblaethol a strwythur rheoli wedi cael ei sefydlu?
- A oes rhanddeiliaid allweddol wedi cael eu nodi a'u blaenoriaethu i lywio map rhanddeiliaid?
- A oes dogfen dechrau prosiect wedi cael ei hysgrifennu a'u cytuno gyda rhanddeiliaid perthnasol?
- A yw'r prosesau cwmpasu a gosod blaenoriaethau wedi cael eu cofnodi'n drwyadl?

Cyfnod 2.

Casglu, cydosod a dylunio dystiolaeth

- A oes cwestiwn wedi cael ei ddiffinio a phrotocol clir wedi cael ei ysgrifennu?
- A yw'r dulliau adolygu wedi cael eu diffinio, yn cynnwys pa ddulliau economeg iechyd y dylid canolbwyntio arnynt?
- A yw'r briff dystiolaeth wedi cael ei ddatblygu yn dilyn fformat 1:3:25 ac wedi ei deilwra i'r gynulleidfa darged?
- A oes darluniau wedi cael eu defnyddio i wneud y briff yn fwy ymgysylltiol ac yn haws ei ddeall?

Cyfnod 3.

Lledaenu a chyfathrebu

- A oes cynllun lledaenu clir wedi cael ei ddatblygu?
- A yw anghenion y gynulleidfa darged wedi cael eu hamlinellu yn y cynllun lledaenu?
- A oes dealltwriaeth o'r dirwedd wleidyddol bresennol wedi cael ei hystyried?
- A yw'r sianeli cyfathrebu priodol wedi cael eu nodi?
- A oes cynllun eiriolaeth wedi cael ei ddatblygu i annog y gynulleidfa darged i roi'r dystiolaeth a'r newidiadau arfaethedig ar waith?

Cyfnod 4.

Monitro a gwerthuso

- A oes cynllun gwerthuso clir wedi cael ei ddatblygu?
- A oes proses werthuso wedi cael ei gwneud?
- A oes unrhyw fonitro gwybodaeth a defnydd o'r cynnyrch wedi cael ei wneud?
- A oes adroddiad canlyniad terfynol a gwerthuso effaith wedi cael ei ysgrifennu a'i ledaenu ymysg rhanddeiliaid allweddol?

Cyfeiriadau

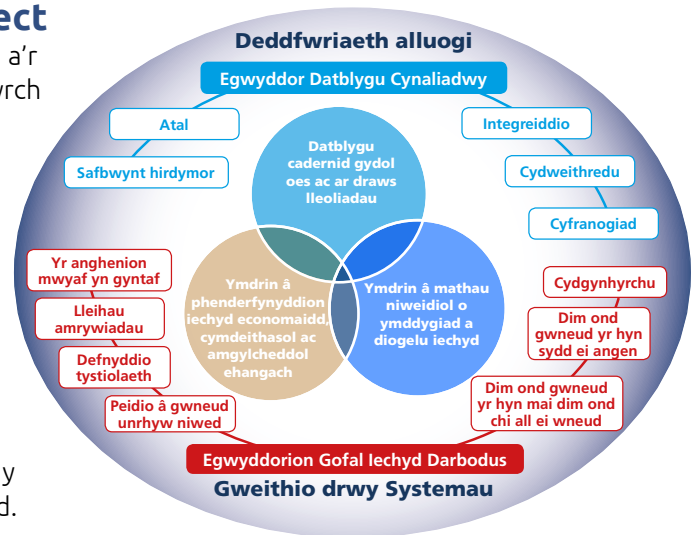
1. Transforming our world: the 2030 agenda for Sustainable Development A/RES/70/1. Efrog Newydd: Y Cenhedloedd Unedig; 2015 (<https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/21252030%20Agenda%20for%20Sustainable%20Development%20web.pdf>, defnyddiwyd 1 Mai 2019).
2. Thirteenth general programme of work 2019–2023. Genefa: Sefydliad Iechyd y Byd; 2018 (<http://origin.who.int/about/what-we-do/gpw-thirteen-consultation/en/>, defnyddiwyd 1 Mai 2019).
3. WHO Regional Committee for Europe resolution EUR/RC67/9 on a roadmap to implement the 2030 Agenda for Sustainable Development, building on Health 2020, the European policy for health and well-being, 2017 (http://www.euro.who.int/_data/assets/pdf_file/0008/345599/67wd09e_SDGroadmap_170638.pdf?ua=1, defnyddiwyd 1 Mai 2019).
4. The Health Equity Status Report Initiative. Copenhagen: Swyddfa Ranbarthol Ewrop WHO (yn y wasg).
5. Gwneud gwahaniaeth: buddsoddi mewn iechyd a llesiant cynaliadwy ar gyfer pobl Cymru. Caerdydd: Iechyd Cyhoeddus Cymru; 2016 (<http://www.wales.nhs.uk/sitesplus/888/page/87106/>, defnyddiwyd 1 Mai 2019).
6. Graham ID, Logan J, Harrison MB, Straus SE, Tetroe J, Caswell W et al. Lost in knowledge translation: time for a map? J Contin Educ Health Prof. 2006;26(1):13–24.
7. Brown C, Harrison D, Burns H, Ziglio E. Governance for health equity: taking forward the equity values and goals of Health 2020 in the WHO European Region. Copenhagen: Swyddfa Ranbarthol Ewrop WHO; 2014 (http://www.euro.who.int/_data/assets/pdf_file/0020/235712/e96954.pdf?ua=1, defnyddiwyd 1 Mai 2019).
8. National Collaborating Centre for Methods and Tools. A model for evidence-informed decision-making in public health. Hamilton (ON): Prifysgol McMaster; 2017 (<https://www.nccmt.ca/about/eiph>, defnyddiwyd 1 Mai 2019).
9. SWOT analysis: strengths, weakness, opportunities, and threats. Llundain: Gwaddol Cenedlaethol Gwyddoniaeth, Technoleg a'r Celfyddydau; 2017 (<https://www.nesta.org.uk/toolkit/swot-analysis/>, defnyddiwyd 1 Mai 2019).
10. Charles J, Tudor Edwards R. A guide to health economics for those working in public health. Bangor: Canolfan Economeg Iechyd a Gwerthuso Meddyginiaethau, Prifysgol Bangor; 2016.
11. Nicholls J, Lawlor E, Neltzert E, Goodspeed T. A guide to social return on investment. Lerpwl: Rhwydwaith Gwerth Cymdeithasol y DU; 2012 (https://ccednet-rcdec.ca/sites/ccednet-rcdec.ca/files/a_guide_to_social_return_on_investment_revised.pdf, defnyddiwyd 1 Mai 2019).
12. A resource for developing an evidence synthesis report for policy-making (2017) [gwefan]. Copenhagen: Swyddfa Ranbarthol Ewrop WHO; 2019 (adroddiad cydosod 50 Rhwydwaith Tystiolaeth Iechyd (HEN). Copenhagen: Swyddfa Ranbarthol Ewrop WHO; 2017 <http://www.euro.who.int/en/publications/abstracts/resource-for-developing-an-evidence-synthesis-report-for-policy-making-a-2017>, defnyddiwyd 28 Mawrth 2019).
13. The SURE Collaboration [gwefan]. SURE Guides for preparing and using evidence-based policy briefs. Genefa: Sefydliad Iechyd y Byd; 2011 (<https://www.who.int/evidence/sure/guides/en/>, defnyddiwyd 1 Mai 2019).
14. Stones C, Gent M. The 7 G.R.A.P.H.I.C principles of public health infographic design. Leeds: Prifysgol Leeds; 2015 (https://improvementacademy.org/documents/Projects/air_quality/The%207%20Graphic%20Principals%20of%20Public%20Health%20Infographic%20Design.pdf, defnyddiwyd 1 Mai 2019).
15. Implementation research toolkit. Modiwl 5. Disseminating the research findings. Genefa: Sefydliad Iechyd y Byd; 2014 (http://www.who.int/tdr/publications/year/2014/participant-workbook5_030414.pdf, defnyddiwyd 1 Mai 2019).
16. Communications in health care improvement – a toolkit. Llundain: Y Sefydliad Iechyd; 2015 (<https://www.health.org.uk/publications/communications-in-health-care-improvement-a-toolkit>, defnyddiwyd 1 Mai 2019).
17. WHO Strategic Communications Framework for effective communications. Genefa: Sefydliad Iechyd y Byd; 2017 (<https://www.who.int/mediacentre/communication-framework.pdf?ua=1>, defnyddiwyd 1 Mai 2019).
18. Public health advocacy toolkit. Perth (WA): Public Health Advocacy Institute of Western Australia; 2013 (<https://www.phaiwa.org.au/the-advocacy-toolkit/>, defnyddiwyd 1 Mai 2019).
19. Gertler PJ, Martinez S, Premand P, Rawlings LB, Vermeersch CMJ. Impact evaluation in practice. Washington (DC): Inter-American Development Bank and World Bank; 2011 (<https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/25030/9781464807794.pdf?sequence=2&isAllowed=y>, defnyddiwyd 1 Mai 2019).
20. Developing an effective evaluation plan. Atlanta (GA): Centers for Disease Control and Prevention, National Centre for Chronic Disease Prevention and Health Promotion; 2011 (<https://www.cdc.gov/obesity/downloads/cdc-evaluation-workbook-508.pdf>, defnyddiwyd 1 Mai 2019).
21. NEF Consulting [gwefan]. Evaluating and impact assessment. Llundain: Sefydliad Economeg Newydd; 2018 (<https://www.nefconsulting.com/our-services/evaluation-impact-assessment/>, defnyddiwyd 1 Mai 2019).
22. Communicating development evaluation results [gwefan]. Paris: Sefydliad Cydweithredu a Datblygu Economaidd; 2019 (<http://www.oecd.org/dac/evaluation/communicatingevaluationresults.htm>, defnyddiwyd 1 Mai 2019).

Atodiad 1: Enghraifft Cymru²

Nododd Iechyd Cyhoeddus Cymru'r angen i ddatblygu adroddiad i lywio polisi (eiriolaeth) yng nghyd-destun etholiadau Llywodraeth Cymru a fframwaith polisi galluogi. Y nod oedd dangos yn glir baich (costau) salwch ac annhegwch yng Nghymru, ynghyd â'r atebion cynaliadwy sydd ar gael sydd yn creu elw cymdeithasol ac economaidd, gan gyflwyno'r achos dros fuddsoddi mewn ataliaeth ar draws y sectorau iechyd a chyhoeddus eraill. Wrth edrych yn ôl, nodwyd pedwar cyfnod penodol ar hyd y broses:

Cyfnod 1. Cwmpasu a chynllunio prosiect

Datblygwyd amlinellaid cychwynnol o brosiect gyda'r nod a'r amcanion, rhanddeiliaid, methodoleg, rheolaeth a'r cynnyrch disgwyliadwy. Gwnaeth grŵp prosiect o arbenigwyr ym maes iechyd y cyhoedd, ymchwil, polisi, rheoli prosiect a chyfathrebu waith cwmpasu er mwyn deall cyd-destun strategol, polisi ac iechyd Cymru. Nodwyd y deg mater iechyd y cyhoedd mwyaf heriol a'u dosbarthu'n dri maes ar gyfer buddsoddiad blaenoriaeth. Er mwyn nodi'r baich, yn ogystal â'r opsiynau buddsoddi cynaliadwy oedd ar gael, cynlluniwyd cydosod tystiolaeth ynghyd ag ymgynghoriad arbenigol gydag iechyd y cyhoedd, polisi cymdeithasol, economeg iechyd a gweithwyr proffesiynol perthnasol eraill. Nododd grŵp y prosiect y gynulleidfa darged a'r camau pellach i'w cymryd.

Cyfnod 2. Casglu, cydosod a dylunio tystiolaeth

Datblygwyd protocol chwilio ac ymgynghorwyd ag arbenigwyr ym mhob maes pwnc i helpu i ddod o hyd i'r dystiolaeth berthnasol. Gweithiodd yr isadran Gwybodaeth Iechyd yn Iechyd Cyhoeddus Cymru yn agos gydag arbenigwyr eraill iechyd y cyhoedd i ddadansoddi, cydosod a nodi opsiynau buddsoddi allweddol. Ystyriaeth bwysig oedd trosi'r dystiolaeth mewn ffordd glir, gryno a hawdd i'w deall. Felly, datblygwyd a chyhoeddwyd yr adroddiad mewn tair rhan: crynodeb gweithredol byr gyda negeseuon allweddol a data enghreifftiol; ffeithluniau ar y meysydd allweddol er mwyn darlunio'r canfyddiadau; ac adroddiad gyda'r dystiolaeth ategol a'r cyfeiriadau.

Cyfnod 3. Lledaenu a chyfathrebu

Nododd dadansoddiad uwch o'r rhanddeiliaid Lywodraeth Cymru; adrannau gweithredol, rheolaeth a chyllid gwasanaeth iechyd Cymru, yn ogystal â gwneuthurwyr penderfyniadau allweddol ar draws y sector cyhoeddus fel rhanddeiliaid allweddol. Nodwyd cyfleoedd mewn cynllun cyfathrebu a lledaenu i wneud y defnydd gorau o'r adroddiad, fel nodi cyfnodau o newid sefydliadol neu gyfnodau o gynllunio cyllidebol.

Cyfnod 4. Monitro a gwerthuso

Cynhaliwyd cyfarfod dilynol gyda grŵp y prosiect ac arbenigwyr allweddol i drafod yr heriau, y gwersi a ddysgwyd a chyfleoedd pellach. Gwnaed dilyniant tair blynedd gydag asesiad o'r canlyniad a'r effaith trwy arolwg a chyfweliadau rhanddeiliaid, yn cynnwys data ansoddol a meiniol ar ddefnydd ac ymwybyddiaeth o'r adroddiad. Mae asesiad a gwerthusiad hirdymor wedi ei gynllunio hefyd.

² Gwneud gwahaniaeth: buddsoddi mewn iechyd a llesiant cynaliadwy ar gyfer pobl Cymru. Caerdydd: Iechyd Cyhoeddus Cymru; 2016 (<http://www.wales.nhs.uk/sitesplus/888/page/87106/>, defnyddiwyd 1 Mai 2019).

GIG
CYMRU
NHS
WALES

Iechyd Cyhoeddus
Cymru
Public Health
Wales

Canolfan Gydwethredol Sefydliad
Iechyd y Byd ar Fuddsoddi
ar gyfer Iechyd a Llesiant

Iechyd Cyhoeddus Cymru
Rhif 2 Capital Quarter
Stryd Tyndall
Caerdydd CF10 4BZ
Ffôn: 02920 227744

www.publichealthwales.org

Ebost: ymholiadau.cyffredinol@wales.nhs.uk

 [@IechydCyhoeddus](https://twitter.com/IechydCyhoeddus)

 [/IechydCyhoeddusCymru](https://www.facebook.com/IechydCyhoeddusCymru)